

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра інтелектуальних вимірювальних систем та інженерії якості
(№ 303)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи

 М.Д.Кошовий

« 30 » 08 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вимірювальні перетворювачі

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 15 Автоматизація та приладобудування

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 152 Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: "Інтелектуальні інформаційно-вимірювальні системи",
"Метрологічне забезпечення випробувань та якості
продукції", "Якість, стандартизація, сертифікація"

(найменування освітньої програми)

Форма навчання денна

Рівень вищої освіти:
перший (бакалаврський)

Харків 2019 рік

Робоча програма нормативної, навчальної дисципліни "Вимірювальні перетворювачі"

(назва дисципліни)

для студентів за спеціальністю 152 "Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка" освітніх програм "Інтелектуальні інформаційні вимірювальні системи", "Метрологічне забезпечення випробувань та якості продукції", "Якість, стандартизація, сертифікація"

« 22 » червня 2019 р., – 10 с.

Розробник: Кошовий М.Д., завідувач кафедри, д.т.н., професор

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри інтелектуальних вимірювальних систем та інженерії якості

(назва кафедри)

Протокол № 1 від « 28 » 08 2019 р.

Завідувач кафедри д.т.н., професор

(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

М.Д.Кошовий

(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 4/5	<p style="text-align: center;">Галузь знань <u>15 "Автоматизація та приладобудування"</u> <small>(шифр та найменування)</small></p> <p style="text-align: center;">Спеціальність <u>152 "Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка"</u> <small>(код та найменування)</small></p> <p style="text-align: center;">Освітня програма <u>"Інтелектуальні вимірювальні системи", "Метрологічне забезпечення випробувань та якості продукції", "Якість, стандартизація, сертифікація"</u> <small>(найменування)</small></p> <p style="text-align: center;">Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)</p>	Цикл загальної (професійної) підготовки <i>(вказати який цикл)</i> вибіркова
Кількість модулів – 2		Навчальний рік
Кількість змістових модулів – 2		2019/ 2020
Індивідуальне завдання _____ <small>(назва)</small>		Семестр
Загальна кількість годин – <i>кількість годин аудиторних занять¹⁾/ загальна кількість годин</i> 64/135		5 - й
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4,44		Лекції¹⁾
		_32_ години
		Практичні, семінарські¹⁾
	_16_ годин	
	Лабораторні¹⁾	
_16_ годин		
Самостійна робота		
_71_ годин		
Вид контролю		
модульний контроль іспит		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: $64/71 = 0,9$;

¹⁾ Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину в залежності від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення: навчити виконувати вибір вимірювального перетворювача при заданих умовах експлуатації.

Завдання: дати знання та сформувати вміння по проектуванню основних типів вимірювальних перетворювачів.

Міждисциплінарні зв'язки: фізика, хімія, математика, електротехніка, матеріалознавство, схемотехніка.

Результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: основні типи вимірювальних перетворювачів. Принцип дії, структуру побудови, особливості конструкції, схеми включення, основні параметри вимірювальних перетворювачів. Методики розрахунку та обґрунтування вибору вимірювальних перетворювачів;

вміти: розрахувати основні параметри вимірювальних перетворювачів. Проектувати основні типи вимірювальних перетворювачів.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Вимірювальні перетворювачі з цифровим виходом.

Тема 1. Вступ. Предмет вивчення і задачі дисципліни. Місце дисципліни в навчальному плані. Принципи побудови перетворювачів кутових і лінійних переміщень у цифровий код. Класифікація первинних перетворювачів переміщень (ППП). Метод послідовної лічби та метод зчитування. Методи підвищення точності та перешкодозахищеності. Перетворення коду Грея в позиційний двійковий код.

Тема 2. Індуктивні та трансформаторні перетворювачі кута повороту в код. Принципи побудови та загальні вимоги до конструювання таких перетворювачів. Перетворювач кута в код на магнітному барабані.

Тема 3. Перетворювачі інтервалів часу в код. Методи побудови перетворювачів часового інтервалу в код. Особливості перетворення однократних інтервалів малої тривалості в код.

Тема 4. Перетворювачі фаза – код. Класифікація перетворювачів фаза – код. Перетворювачі фаза – код з вимірюванням миттєвого значення фази. Перетворювачі фаза – код з постійним часом вимірювання.

Тема 5. Фотоелектричні перетворювачі переміщень (ФПП). ФПП з перекиванням світлового потоку. Растрові ФПП. ФПП з кодовими масками. Волоконно-оптичні функціональні перетворювачі.

Тема 6. П'єзоелектричні перетворювачі з цифровим виходом. Фізичні основи та сфера використання п'єзоелектричних перетворювачів. П'єзоелектричні перетворювачі сили, тиску та прискорення.

Тема 7. Цифрові прилади з напівпровідниковими перетворювачами. Класифікація таких приладів. Принципи побудови датчиків тиску. Вимірювач

постійного струму з використанням датчика Холла.

Тема 8. Перетворювачі частоти в код. Методи перетворення частоти в код. Цифровий частотомір прямого перетворення. Перетворювач частоти в код на інтеграторах з послідовним переносом.

Тема 9. Цифро-аналогові перетворювачі код – напруга. Перетворювачі паралельного та послідовного двійкового коду в напругу.

Тема 10. Аналого-цифрові перетворювачі напруга – код (ПНК). Перетворювачі напруги в код, що побудовані за методами послідовної лічби. ПНК порозрядного кодування. ПНК зчитування. Послідовно-паралельні ПНК.

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. Вимірювальні перетворювачі з частотним виходом.

Тема 1. Класифікація перетворювачів з частотним виходом.

Автогенераторні перетворювачі. Датчики зі струнними та стержневими резонаторами.

Тема 2. Перетворювачі з вібруючим циліндром. Схеми таких перетворювачів, призначення, основні характеристики та особливості їх проектування.

Тема 3. П'єзоелектричні перетворювачі з частотним виходом. П'єзорезонансні перетворювачі та вимірювальні перетворювачі, основані на використанні поверхневих акустичних хвиль (ПАХ).

Тема 4. Лазерні вимірювальні системи. Оптичні інтерферометри. Лазерні акселерометри частотного типу.

Тема 5. Сучасні п'єзорезонансні перетворювачі. Сучасні п'єзорезонансні датчики тиску та акселерометри.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1					
Вимірювальні перетворювачі з цифровим виходом					
1.Предмет і задачі дисципліни. Принципи побудови перетворювачів кутових і лінійних переміщень у цифровий код	2	2			
2.Індуктивні та трансформаторні перетворювачі кута повороту в код	18	2	6	4	6
3. Перетворювачі інтервалів часу в код	8	2			6
4. Перетворювачі фаза – код	8	2			6

5. Фотоелектричні перетворювачі переміщень	14	2	2	4	6
6. П'єзоелектричні перетворювачі з цифровим виходом	10	2	2		6
7. Цифрові прилади з напівпровідниковими перетворювачами	12	2		4	6
8. Перетворювачі частоти в код	7	2			5
9. Цифро-аналогові перетворювачі код – напруга	8	2			6
10. Аналого-цифрові перетворювачі напруга – код	10	2	2		6
Разом за змістовим модулем 1	97	20	12	12	53
Усього годин	97	20	12	12	53
Змістовий модуль 2					
Вимірювальні перетворювачі з цифровим виходом					
11. Класифікація перетворювачів з частотним виходом	2	2			
12. Перетворювачі з вібруючим циліндром	8	2	2		4
13. П'єзоелектричні перетворювачі з частотним виходом	12	2	2	4	4
14. Лазерні вимірювальні системи	6	2			4
15. Сучасні п'єзорезонансні перетворювачі	10	4			6
Разом за змістовим модулем 2	38	12	4	4	18
Усього годин	120	32	16	16	71

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розробка принципових схем перетворювачів коду Грея в двійковий код	2
2	Оцінка конструкторських рішень, що використовувались при конструюванні перетворювача кута повороту в код	2
3	Побудова кодових масок для різних кодів	5
4	Побудова волоконно-оптичних перетворювачів	3
5	Розробка функціональної схеми запропонованого вимірювального перетворювача	2
6	Розробка принципової схеми запропонованого вимірювального перетворювача	2
	Разом	16

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вимірювання товщини ізоляційних покриттів металевих деталей	4
2	Вивчення принципу роботи та визначення характеристик тензометричного вимірювального перетворювача	4
3	Індивідуальний датчик з кутовим переміщенням вимірювальної катушки	4
4	Дослідження кварцового термочастотного резонатора	4
	Разом	16

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Індуктивні та трансформаторні перетворювачі кута повороту в код	6
2	Перетворювачі інтервалів часу в код	6
3	Перетворювачі фаза – код	6
4	Фотоелектричні перетворювачі переміщень	6
5	П'єзоелектричні перетворювачі з цифровим виходом	6
6	Цифрові прилади з напівпровідниковими перетворювачами	6
7	Перетворювачі частоти в код	5
8	Цифро-аналогові перетворювачі код – напруга	6
9	Аналого-цифрові перетворювачі напруга – код	6
10	Перетворювачі з вібруючим циліндром	4
11	П'єзоелектричні перетворювачі з частотним виходом	4
12	Лазерні вимірювальні системи	4
13	Сучасні п'єзореzonансні перетворювачі	6
	Разом	71

8. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, лабораторних занять, консультації за розкладом кафедри та індивідуальні (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники).

9. Методи контролю

Опитування студентів на практичних заняттях.

Допускове опитування перед виконанням лабораторних робіт.

Поточне тестування і модульний контроль та іспит .

10. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

10.1 Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання та захист лабораторних і практичних робіт	4...6	9	36...54
Модульний контроль	7...20	1	7...20
Змістовний модуль 2			
Виконання та захист лабораторних і практичних робіт	4...6	3	12...18
Модульний контроль	5...8	1	5...8
Всього за семестр			60...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування та за наявності допуску до іспиту. При складанні семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Навести кількість запитань (теоретичних та практичних) та максимальну кількість балів за кожне питання (сума – 100 балів).

Білет для іспиту складається з двох теоретичних запитань (по одному з кожного модуля) і задачі (по одному із модулів). За кожне запитання максимальна кількість балів – 30, а за задачу - 40.

10.2 Якісні критерії оцінювання

Для одержання позитивної оцінки необхідно знати:

- основні типи вимірювальних перетворювачів;
- переваги та переліки цих перетворювачів;
- принципи їх дії;
- структуру побудови та схеми включення;
- методики розрахунку.

Для одержання позитивної оцінки необхідно вміти:

- виконувати вибір вимірювальних перетворювачів;
- розраховувати основні параметри вимірювальних перетворювачів;
- проектувати основні типи вимірювальних перетворювачів;

10.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Мати мінімум знань та умінь. Захистити всі індивідуальні завдання, відпрацювати та захистити лабораторні роботи. Здати тестування або іспит.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум знань, виконати усі завдання та здати тестування. Показати вміння виконувати та захищати лабораторні роботи в обумовлений викладачем термін.

Відмінно (90 - 100). В повному обсязі знати основний та додатковий матеріал і вміти застосовувати його. Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Орієнтуватися у підручниках та посібниках. Бути активним на заняттях. Вміти проектувати основні типи вимірювальних перетворювачів та виконувати розрахунки їх основних параметрів.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою
	Іспит
90-100	Відмінно
75-89	Добре
60-74	Задовільно
0-59	Незадовільно

11. Методичне забезпечення

1. Кошовий М.Д. Проектування вимірювальних перетворювачів: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Харків: ФАКТ – Нац. аерокосмічний ун-т “Харк. авіац. ін-т”, 2000. – 152 с.

2. Кошевой Н.Д. Проектирование измерительных преобразователей: учеб. пособие. Ч.1. – Харьков: Харьк. авиац. ин-т, 1996 – 92 с.

3. Кошевой Н.Д. Проектирование измерительных преобразователей: учеб. пособие. Ч.2. – Харьков: Харьк. авиац. ин-т, 1997. – 35 с.

12. Рекомендована література

Базова

1. Брехин Н.И., Кошевой Н.Д. Методы и средства измерения параметров движения самолетов : учебник. – Х. :, Факт, 2004. – 344с.

2. Датчики: Справочное пособие / В.М. Шарапов, Е.С. Полищук, Н.Д. Кошевой и др. – М.: Техносфера, 2012. – 624 с.

Допоміжна

1. Домрачев В.Г., Матвеевский В.Р., Смирнов Ю.С. Схемотехника

цифровых преобразователей перемещений: справ. пособие. – М.: Энергоатомиздат, 1987. – 392 с.

2. Малов В.В. Пьезорезонансные датчики. – М.: Энергоатомиздат, 1989. – 272 с.

13. Інформаційні ресурси

Пошта кафедри kafedraapi@ukr.net, k303@d3.khai.edu.